

Interaction between Power and Trade in EU Trade Policy 2021 and its Implications for Iran

Heidarali Masoudi

Assistant Professor of International Relations, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran.

h_masoudi@sbu.ac.ir

Abstract

European Commission published EU trade policy titled an open, sustainable and assertive trade policy in Feb 2021. The main concern underlying this new policy is EU preparation for confronting new geopolitical developments derived from increasing role of Asia in the global economy, great power competition and new advancements in digital trade and global communication. Due to Iran's economic interactions with EU countries and also the sensibility of Iran's economic ties with Asian partners to EU policy, EU trade policy would have significant impacts on Iranian economy. The article investigate the elements of EU trade policy 2021 and how it influences Iran. Applying Barnett and Duvall conceptualization of power, the article argues that EU approach to global trade has evolved from *power to trade* to *power through trade* and this approach has paradoxical impacts on Iranian economy; negative impact in regard to EU compulsory and discursive power and positive impact in regard to EU structural and institutional power.

Keywords: *EU, trade policy, Iran, institutional power, structural power*

تعامل قدرت و تجارت در سیاست تجاری ۲۰۲۱ اتحادیه اروپا و پیامدهای آن بر روابط تجاری ایران^۱

حیدرعلی مسعودی

استادیار روابط بین الملل دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران، h_masoudi@sbu.ac.ir

چکیده

کمیسون اروپا در فوریه ۲۰۲۱ سیاست جدید تجاری اتحادیه اروپا را با عنوان «سیاست تجاری باز، پایدار و جسورانه» اعلام کرد. اتحادیه اروپا با این سیاست جدید، خود را برای مواجهه با دگرگونی‌های ژئوپلیتیک ناشی از تحولات بین‌المللی از جمله افزایش سهم آسیا در اقتصاد جهانی، تشدید رقابت قدرت‌های بزرگ و تحولات تکنولوژیک در عرصه تجارت و ارتباطات جهانی آماده می‌کند. سیاست تجاری جدید اتحادیه اروپا تأثیرات زیادی بر ایران خواهد داشت؛ هم از جهت مراودات اقتصادی و تجاری ایران با اروپا و هم از جهت تأثیرپذیری مراودات ایران و شرکای آسیایی‌اش از سیاست‌های اتحادیه اروپا. سؤال اصلی مقاله این بوده است که «سیاست تجاری جدید اتحادیه اروپا چه ویژگی‌هایی دارد و چه تأثیراتی بر ایران می‌گذارد». این پژوهش با استفاده از چارچوب مفهومی «بارنت و دووال درباره قدرت» و با تحلیل محتوای کیفی اسناد اتحادیه اروپا، نشان داده است که سیاست تجاری جدید اتحادیه اروپا به معنای گذار کامل از «رویکرد قدرت برای تجارت» به سوی «رویکرد قدرت/از طریق تجارت» است و تثبیت این رویکرد می‌تواند از ابعاد ساختاری و نهادی «آثار مثبت» و از ابعاد اجباری و گفتمانی «آثار منفی» بر روابط تجاری ایران داشته باشد. در این مقاله پس از مقدمه، ابتدا تسلط تدریجی رویکرد قدرت/از طریق تجارت توضیح داده شده و سپس تصویر کلی رابطه تجاری کنونی ایران و اروپا و مؤلفه‌های سیاست تجاری جدید اتحادیه اروپا بررسی گشته است و در بخش یافته‌ها، تأثیرات سیاست تجاری جدید اروپا بر ایران در قالب مؤلفه‌های قدرت اجباری، ساختاری، نهادی و گفتمانی اتحادیه اروپا مورد تحلیل قرار گرفته است.

واژه‌های کلیدی: اتحادیه اروپا، سیاست تجاری، ایران، قدرت نهادی، قدرت ساختاری

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۱۴ تاریخ بازبینی: ۱۴۰۰/۰۶/۱۹ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۸/۲۹

فصلنامه روابط خارجی، سال ۱۳، شماره ۳، پاییز ۱۴۰۰، صص ۴۳۵-۴۶۹

۱. این یک مقاله دسترسی آزاد تحت مجوز (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/) است.

مقدمه

اتحادیه اروپا یکی از بزرگ‌ترین بلوک‌های اقتصادی جهان محسوب می‌شود که با جمعیت ۴۴۶ میلیونی خود ۱۶ درصد اقتصاد جهانی را در اختیار دارد. بر اساس آمار صندوق بین‌المللی پول، اقتصاد اتحادیه اروپا در سال ۲۰۲۱ با بیش از ۱۷ تریلیون دلار تولید ناخالص ملّی در جایگاه دوم، پس از ایالات متحده آمریکا قرار دارد (IMF 2021). تجارت روزانه کالا و خدمات در اتحادیه اروپا حدود ۱۶ میلیارد دلار برآورد می‌شود که حدود ۳۵ میلیون شغل را ایجاد کرده است. به دلیل این حجم بالای تجارت، مقامات اتحادیه اروپا اهتمام ویژه‌ای به موضوع تجارت دارند و چند سال یک‌بار سیاست‌های تجاری اتحادیه را مورد ارزیابی دوباره قرار می‌دهند و بر اساس ارزیابی تحولات جهانی، منطقه‌ای و چالش‌های پیش روی اتحادیه اروپا، سیاست‌های جدیدی برای حل این چالش‌ها تدوین و پیشنهاد می‌کنند. بر این اساس، کمیسیون اتحادیه اروپا در فوریه ۲۰۲۱ سیاست جدید تجاری اتحادیه اروپا را با عنوان **بازنگری سیاست تجاری - سیاست تجاری باز، پایدار و جسورانه**^۱ اعلام کرد. اتحادیه اروپا با این سیاست جدید، خود را برای دگرگونی‌های اقتصادی و بی‌ثباتی ژئوپلیتیک در چشم‌انداز ۲۰۳۰ آماده می‌کند. این دگرگونی اقتصادی، ناشی از افزایش سهم آسیا در اقتصاد جهانی، تشدید منازعات قدرت‌های بزرگ، تغییرات اقلیمی (Bruyninckx, 2013) و تحولات تکنولوژیک در عرصه ارتباطات جهانی است.

سیاست تجاری جدید اتحادیه اروپا بر کشورهای دیگر از جمله ایران تأثیر

می‌گذارد. ایران هم در روابط دوجانبه خود با اروپا و هم در روابط با سایر شرکای تجاری‌اش مانند چین تحت تأثیر سیاست‌های تجاری اروپا قرار دارد. در شرایطی که ایران و آمریکا روابط دیپلماتیک و تجاری رسمی ندارند، نگاه بسیاری از مقامات ایرانی این است که رابطه با اروپا می‌تواند جایگزین رابطه با آمریکا شود و برخی از نیازهای اقتصادی و صنعتی ایران را برطرف کند. حتی با روی کار آمدن دولت جدید ایران که ظاهراً گرایش بیشتری به سمت رابطه با قدرت‌های غیرغربی مانند چین و روسیه دارد، تماس‌های دیپلماتیک اولیه بین ابراهیم رئیسی و مقامات اروپایی از جمله «امانوئل مکرون»^۱ رئیس‌جمهور فرانسه و «شارل میشل»^۲ رئیس شورای اروپا برقرار شده است. رئیسی در گفت‌وگوی تلفنی با مکرون خواستار «برقراری روابط متوازن، قوی و پایدار میان دو کشور» شد (رئیسی، ۱۴۰۰ الف) و در گفت‌وگو با شارل میشل بر تمایل ایران به توسعه مناسبات در عرصه‌های مورد علاقه ایران و اتحادیه اروپا تأکید کرد (رئیسی، ۱۴۰۰ ب). ضمن اینکه حضور «انریکه مورا»^۳ مذاکره‌کننده و نماینده ارشد اتحادیه اروپا در مراسم تحلیف دولت جدید ایران نشان داد، علی‌رغم فراز و نشیب‌های فراوان در روابط دو طرف، ایران و اروپا ارزش راهبردی یکدیگر را درک می‌کنند و به تداوم و پیشرفت این روابط امیدوارند.

بر این اساس، سؤال اصلی نوشتار این است که سیاست تجاری جدید اتحادیه اروپا چه ویژگی‌هایی دارد و این ویژگی‌ها چه تأثیری بر روابط تجاری ایران می‌گذارند. در واقع هدف اصلی پژوهش، بررسی سیاست تجاری جدید اروپا و آثار منفی و مثبت احتمالی آن بر روابط تجاری ایران است. در این راستا، ابتدا چارچوب مفهومی مطالعه و سپس تصویر کلی از رابطه تجاری کنونی ایران و اروپا ارائه می‌شود و در ادامه ابعاد و مؤلفه‌های مختلف سیاست تجاری جدید اتحادیه اروپا بررسی می‌شود. در بخش یافته‌ها، تأثیرات سیاست تجاری جدید اروپا بر ایران در قالب مؤلفه‌های قدرت اجباری، ساختاری، نهادی و گفتمانی

1. Emmanuel Macron

2. Charles Michel

3. Enrique Mora

اتحادیه اروپا مورد تحلیل و ارزیابی قرار می‌گیرد.

۱. چارچوب مفهومی: از قدرت برای تجارت به سوی قدرت از طریق تجارت

تجارت یکی از مهم‌ترین جنبه‌های کنشگری اتحادیه اروپا در عرصه جهانی است. بزرگی اقتصاد اتحادیه اروپا و سهم عظیم آن از واردات جهانی، پیامدهای معناداری برای شرکای تجاری و سرمایه‌گذاران خارجی دارد. اتحادیه اروپا به عنوان یک نهاد فوق ملی درصدد است ارزش‌های مبنایی خود را در قالب رویه‌های تجاری از جمله منوط کردن دسترسی به بازارهای اروپا به شروطی مانند تغییر سیاست‌های داخلی کشورهای دیگر ترویج کند (Young and Peterson, 2006, p.796). برای رسیدن به این هدف، دو رویکرد عمده وجود دارد: رویکرد «قدرت برای تجارت»^۱ و رویکرد «قدرت از طریق تجارت»^۲ (Meunier and Nicolaïdis 2006).

قدرت برای تجارت، مبتنی بر برداشت واقع‌گرایانه از روابط بین‌الملل به معنای توانمندی اتحادیه اروپا برای صدور کالا، خدمات و سرمایه به کشورها و مناطق دیگر است. بر این اساس، اتحادیه اروپا در روابط تجاری دوجانبه و منطقه‌ای به دنبال دسترسی بیشتر به بازارهای هدف و در سطح نهادهای چندجانبه به دنبال چانه‌زنی درباره نظام تعرفه‌ها و تسهیل تجارت جهانی است. در مقابل، رویکرد قدرت از طریق تجارت، مبتنی بر نگاه لیبرال است. پیشینه این نگاه به عملکرد جامعه اقتصادی اروپا از اوایل دهه ۱۹۹۰ بازمی‌گردد که شروط حقوق بشری را به توافقات تجاری با کشورهای ثالث اضافه کرد (بیات، ۱۳۹۷، ص. ۸۱). بسیاری از کشورها از جمله کشورهای آفریقایی، حوزه کارائیب و اقیانوس آرام برای به دست آوردن امتیازات تجاری از اروپا، به اجبار به این شروط تن داده‌اند (صادقی زیاری و سیه جانی، ۱۳۹۴، ص. ۱۵۹).

بعد از ارتقای جامعه اقتصادی اروپا به اتحادیه اروپا این رویکرد کم‌وبیش ادامه یافت؛ به این معنا تجارت اتحادیه اروپا با بقیه کشورها و مناطق باید به

1. Power to trade

2. Power through trade

افزایش توانمندی برای صدور ضوابط و معیارهای اتحادیه اروپا به سایر کشورها و مناطق جهان منجر شود. فرض این رویکرد این است که روابط تجاری در بستر ارزش‌های بنیادین اتحادیه اروپا مانند دموکراسی، حقوق بشر، توسعه متوازن و حکومت قانون می‌تواند منجر به یادگیری اجتماعی کنشگران بین‌المللی و اجتماعی شدن آن‌ها با این ارزش‌ها شود. در واقع، یکی از ابزارهای قدرت ژئوپلیتیک اتحادیه اروپا، استفاده از تجارت برای رسیدن به اهداف غیرتجاری است. در این الگوی رفتاری، اتحادیه اروپا به جای سلطه تجاری صرف، به دنبال تثبیت ارزش‌های بنیادین خود در کشورهای شریک است. تفاوت میان قدرت برای تجارت و قدرت از طریق تجارت در جدول ۱ مشخص شده است.

جدول ۱. رویکردهای سیاست تجاری اتحادیه اروپا (Meunier & Nicolaïdis, 2006, p. 910)

روابط دوجانبه	قدرت برای تجارت (صدور کالا، خدمات و سرمایه)	قدرت از طریق تجارت (صدور استانداردها و هنجارها)
روابط منطقه‌ای	دسترسی متقابل به بازارها	دموکراسی‌سازی، توسعه، حکمرانی و تغییر استانداردها
روابط جهانی	چانه‌زنی چندجانبه	صدور ضوابط بازار واحد اروپایی و ابزارهای حکمرانی به سایر مناطق ایجاد نظام چندجانبه از طریق تجارت عمیق

تا اینجا معلوم شد که بر اساس مفهوم قدرت از طریق تجارت، رویکرد اتحادیه اروپا به تجارت از رویکرد صرف اقتصادی به سمت رویکرد قدرت‌محور حرکت کرده است. قدرت یکی از مفاهیم کانونی روابط بین‌الملل تلقی می‌شود. نظریه‌پردازان مختلف تفاسیر متفاوتی درباره ماهیت و شیوه‌های اعمال قدرت ارائه کرده‌اند. «هانس مورگنتا»^۱ قدرت را کنترل اذهان و اعمال سایر کنشگران از طریق تطمیع، تهدید و کسب احترام، «رابرت دال»^۲ توانایی بازیگر «الف» در واداشتن بازیگر «ب» به انجام کاری که در غیر این صورت انجام نمی‌داد و «جوزف نای»^۳ وادار یا متقاعد ساختن دیگران از طریق منابع ملموس یا ناملموس می‌دانند. یکی

1. Hans Morgenthau

2. Robert A. Dahl

3. Joseph Nye

از جدیدترین و خلاقانه‌ترین مفهوم‌بندی‌ها از قدرت را «مایکل بارنت» و «ریموند دووال»^۱ انجام داده‌اند. به نظر آن‌ها دو نوع قدرت تعاملی یا «قدرت بر»^۲ و قدرت تکوینی یا «قدرت به»^۳ وجود دارد. قدرت تعاملی به معنای کنترل دیگران از طریق روابط اجتماعی از پیش ساخته‌شده است، اما قدرت تکوینی به معنای شکل دادن به روابط اجتماعی برای کنترل و تأثیرگذاری بر دیگران از طریق تکوین هویت اجتماعی کنشگران است. در واقع قدرت تکوینی کیستی و چیستی بازیگران اجتماعی را مشخص کرده و گزینه‌های ممکن را برای آن‌ها مشخص می‌کند و در واقع قدرت برساختن هویت‌های دیگران مطابق با اهداف مورد نظر است (Barnett and Duvall, 2005, pp. 42-49).

با استفاده از مفهوم‌پردازی بارنت و دووال درباره ابعاد تعاملی و تکوینی قدرت می‌توان تحول سیاست تجاری اتحادیه اروپا را توضیح داد. رویکرد نخست، یعنی قدرت برای تجارت، در واقع ناظر بر بعد تعاملی قدرت اتحادیه اروپا با جهان پیرامون است؛ به این معنا که اتحادیه اروپا بر اساس روند مرسوم سعی کرده است دست برتر را در روابط تجاری با کشورها و مناطق دیگر کسب کند. در اینجا اتحادیه اروپا به دنبال تغییر قواعد رفتاری دیگران نیست، بلکه می‌خواهد بر دیگران سلطه تجاری داشته باشد؛ اما در رویکرد قدرت از طریق تجارت، اتحادیه اروپا به دنبال تحمیل ارزش‌های بنیادین و الگوهای رفتاری خود به دیگران و در واقع مشروط‌سازی روابط تجاری به رعایت این ارزش‌ها و الگوهای رفتاری در راستای منافع اتحادیه اروپا است.

همچنین بارنت و دووال چهار گونه قدرت را شناسایی می‌کنند؛ قدرت اجباری، ساختاری، نهادی و گفتمانی. این گونه‌شناسی قدرت در جدول ۲ مشخص است و می‌توان آن را در تحلیل نحوه تأثیرگذاری سیاست تجاری جدید اتحادیه اروپا بر محیط پیرامون به کار بست که در ادامه به آن پرداخته می‌شود.

1. Michael N Barnett and Raymond Duvall

2. Power over

3. Power to

جدول ۲. گونه‌شناسی قدرت از نظر مایکل بارنت و ریموند دووال

پراکنده	مستقیم	نوع رابطه
		بستر اعمال قدرت
قدرت نهادی	قدرت اجباری	بستر تعاملی بازیگران
قدرت گفتگویی	قدرت ساختاری	بستر تکوین بخش بازیگران

منبع: (Barnett and Duvall, 2005, p. 48)

قدرت اجباری: قدرت اجباری به معنای توانایی بازیگر در شکل دادن کنش‌های بازیگران دیگر به‌طور مستقیم است. این‌گونه از قدرت نزدیک به تعریف واقع‌گرایان روابط بین‌الملل است؛ به این معنا که قدرت را میزان توانایی بازیگر در کاربرد منابع مادی برای پیشبرد منافع در تضاد با منافع دیگران تعریف می‌کنند. این منابع مادی قدرت را می‌توان شامل ابزارهای قدرت نظامی، قدرت اقتصادی، نفوذ رسانه‌ای و توانایی تکنولوژیک در نظر گرفت (Barnett and Duvall, 2005, p. 50). بر اساس این تعریف می‌توان گفت که یکی از جنبه‌های مهم قدرت‌طلبی اتحادیه اروپا، کنترل شدیدتر منابع مادی قدرت از طریق نظارت سخت‌گیرانه بر تجارت کالاها و فناوری‌ها با کاربردهای دوگانه است؛ چراکه موضوع «**تکنولوژی‌های آینده و نوپدید**»^۱ مانند ربات‌ها و هوش مصنوعی اولاً تأثیرات اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و نظامی فراوانی برای اروپا خواهند داشت و ثانیاً موجب ظهور قدرت‌های تکنولوژیک در جنوب (Fu and Soete, 2010) و در نتیجه تغییر قواعد بازی در عرصه بین‌المللی خواهد شد. در این راستا، سیاست تجاری جدید اتحادیه اروپا در جهت مهار این تکنولوژی‌ها از طریق «مدرن‌سازی ضوابط کنترل صادرات»^۲ برای نظارت بر صادرات کالاها و فناوری‌های حساس با هدف حمایت از امنیت بین‌الملل و حقوق بشر حرکت کرده است.

قدرت ساختاری: یکی از راه‌های اعمال قدرت، تحمیل روابط و موقعیت‌های ساختاری نابرابر و تبعیض‌آمیز به دیگران است. برخلاف قدرت نهادی که به معنای محدود کردن کنش بازیگران دیگر از طریق قواعد رفتاری

1. future and emerging technologies (FET)

2. Export control regulation

جدید است، قدرت ساختاری به معنای برقراری یا حفظ رابطه تکوینی خاص با کنشگران دیگر به گونه‌ای است که منافع بازیگر قدرتمند تحقق یابد. حفظ رابطه فرادست و فرودست در قالب رابطه برده / ارباب و کارگر / سرمایه‌دار نمونه‌هایی از قدرت ساختاری در تاریخ بشر است (Barnett and Duvall, 2005, p. 53). اروپا به دلیل قدرت بالای صنعتی و اقتصادی‌اش همواره با کشورهای واقع در حوزه پیرامون خود یعنی خاورمیانه و آفریقا رابطه اقتصادی فرادست داشته است. صادرات کالاهای صنعتی، دسترسی به بازار مصرف و سرمایه‌گذاری در حوزه انرژی از جمله مهم‌ترین مصادیق این رابطه فرادست است. قدرت ساختاری اتحادیه اروپا ایجاب می‌کند که سیاست‌های تجاری جدید در راستای حفظ و تقویت این رابطه فرادست عمل کند. با توجه به نقش اقتصادی فزاینده چین در حوزه پیرامونی اروپا می‌توان انتظار داشت که اروپا و چین بر سر قدرت ساختاری در خاورمیانه رقابت سختی در پیش خواهند داشت؛ چین برای شکل دادن به روابط جدید برای نفوذ اقتصادی بیشتر در خاورمیانه و اروپا برای حفظ روابط از پیش موجود.

قدرت نهادی: قدرت نهادی به معنای توانایی شکل دادن به کنش دیگران از طریق تعیین قواعد و الگوهای رفتاری جدید است (Barnett and Duvall, 2005, pp. 51-52). این قواعد و الگوها در بستر نهادی پیچیده اتحادیه اروپا در دو سطح ملی و فوق ملی مورد مذاکره قرار می‌گیرد (Meunier and Nicolaïdis, 2006, pp. 908-909). به نظر «آنتونی زیتو»^۱ نهادها به عنوان «مجموعه به هم پیوسته‌ای از قواعد و رویه‌ها که کنش مطلوب در موقعیت‌ها را مشخص می‌کند»، می‌توانند امکان شکل‌گیری قواعد رفتاری و تصمیمات سیاسی جدید را فراهم کنند (Zito, 2005, p. 364)؛ بنابراین یکی از وجوه مهم قدرت نهادی اتحادیه اروپا، قاعده‌سازی و هنجارسازی در عرصه بین‌المللی بر اساس ارزش‌های بنیادین اتحادیه اروپا است. در اینجا اتحادیه اروپا درصدد تغییر ماهوی بازیگران بین‌المللی نیست، بلکه به دنبال تغییر الگوهای رفتاری آن‌ها است. تدوین ضوابط جدید حاکم بر

1. Anthony R. Zito

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی و تلاش برای محدود کردن سرمایه‌گذاری شرکت‌های چینی در اتحادیه اروپا یکی از ابزارهای قدرت نهادی این اتحادیه است که علی‌رغم توافق اصولی دو طرف درباره توافق جامع سرمایه‌گذاری^۱ در دسامبر ۲۰۲۰ (European Commission, 2020a) در سند اخیر سیاست تجاری اتحادیه اروپا به آن توجه شده است (Cotula, 2021).

قدرت گفتمانی: بارنت و دووال قدرت موکد را به معنای تکوین سوره‌های اجتماعی از طریق «نظام‌های شناخت»^۲ و «رویه‌های گفتمانی»^۳ به کار می‌برند. در واقع قدرت موکد در پیوند با گفتمان‌ها، فرایندهای اجتماعی و نظام‌های معرفتی به تولید، تثبیت و دگرگونی معنا می‌پردازد و توضیح می‌دهد که گفتمان‌های بین‌المللی چگونه بازیگران خاصی را به وجود می‌آورند (Barnett and Duvall 2005, pp. 55–56). در این نوع از رابطه قدرت، اتحادیه اروپا سعی می‌کند رویه‌های گفتمانی جدیدی را پدید آورد و بازیگران بین‌المللی دیگر را در روند یادگیری آن‌ها درگیر کند (Zito, 2005, p. 364). در گفتمان تجاری جدید اتحادیه اروپا موضوعاتی مانند قاعده‌سازی‌های جدید در زمینه تجارت و سرمایه‌گذاری، تجارت عمیق^(۴) به معنای رسیدن به توافقات چندجانبه بر اساس قواعد داخلی اتحادیه اروپا (Young and Peterson, 2006, p. 795)، گذار به اقتصاد دیجیتال و اقتصاد سبز به معنای استفاده از انرژی‌های تجدیدپذیر و محاسبه هزینه‌های زیست‌محیطی فعالیت‌های اقتصادی اتحادیه اروپا است که به شکل مبهم در برخی مذاکرات تجاری اروپا از جمله بر سر موافقت‌نامه تجارت و سرمایه‌گذاری فرا آتلانتیک مورد توجه قرار گرفته است (Leal-Arcas and Alvarez Armas, 2018, pp. 6–9).

بر اساس مطالب پیش‌گفته، چهار نوع قدرت اجباری، ساختاری، نهادی و گفتمانی اتحادیه اروپا را می‌توان در قالب مدل مفهومی زیر (نمودار ۱) نشان داد.

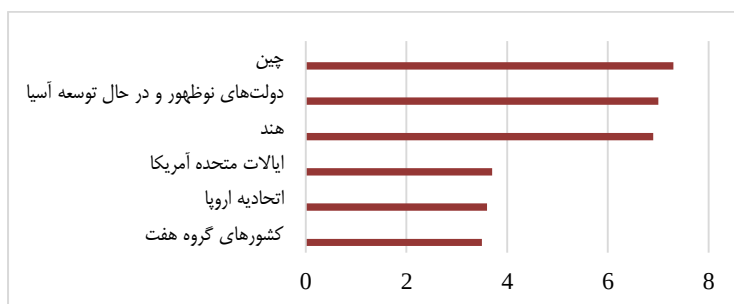
-
1. Comprehensive Agreement on Investment
 2. systems of knowledge
 3. discursive practices

نمودار ۱. مدل مفهومی قدرت از طریق تجارت اتحادیه اروپا

۲. بررسی سیاست تجاری جدید اتحادیه اروپا

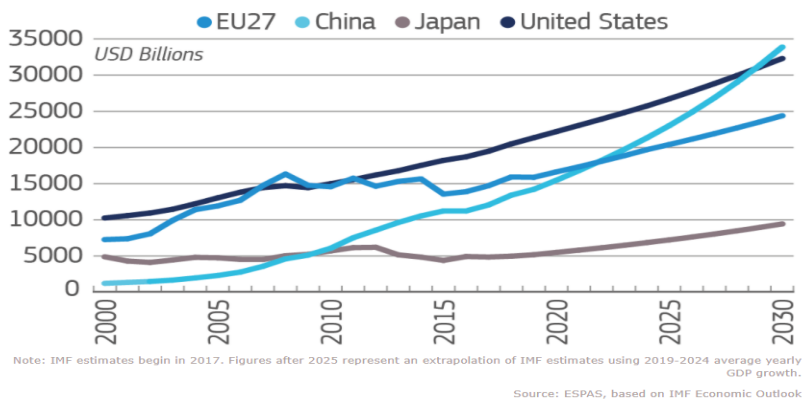
یکی از اصلی‌ترین پیشران‌های سیاست تجاری جدید اتحادیه اروپا، ظهور قدرت‌های آسیایی به‌خصوص چین و ضرورت مواجهه حساب‌شده با این تحول است. بنا بر آمار صندوق بین‌المللی پول، رشد اقتصادی سالانه قدرت‌های آسیایی تا سال ۲۰۲۵ حدود ۶ تا ۸ درصد خواهد بود؛ درحالی‌که اتحادیه اروپا و آمریکا رشد‌های ۲ تا ۴ درصدی را تجربه خواهند کرد که در نمودار ۲ مشاهده می‌شود.

نمودار ۲. رشد تولید ناخالص داخلی قدرت‌های جهانی ۲۰۱۰-۲۰۲۵

منبع: صندوق بین‌المللی پول

همان‌طور که در نمودار ۳ ارائه شده است، پیش‌بینی‌ها نشان می‌دهد اقتصاد چین در سال ۲۰۲۱ از اقتصاد اتحادیه اروپا و در سال ۲۰۲۸ از اقتصاد آمریکا پیشی خواهد گرفت و به قدرت برتر اقتصادی جهان تبدیل خواهد شد.

نمودار ۳. رشد اسمی تولید ناخالص ملی

منبع: ESPAS^۱

قدرت اقتصادی رو به رشد چین در دهه گذشته همواره یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های اتحادیه اروپا بوده است. بر اساس این دغدغه، اتحادیه اروپا از سال ۲۰۱۵ به بعد رویکردهای سخت‌گیرانه‌تری را درباره روابط اقتصادی با چین در پیش گرفته است. از جمله مهم‌ترین اقدامات اتحادیه اروپا در قبال چین عبارت‌اند از: عدم شناسایی اقتصاد چین به عنوان اقتصاد بازار آزاد^۲؛ توجه به حقوق بشر به شکل موازی در کنار توافقات تجاری با این کشور؛ فشار برای کاهش نقش دولت در اقتصاد و انتقال دانش تخصصی و تجارب در زمینه قانون‌گذاری در حوزه امنیت غذایی و مسائل محیط‌زیستی. اروپا از این طریق به دنبال رقابت با چین و دستیابی به سهم بیشتر در اقتصاد این کشور است (Brugier, 2017, pp. 210-211).

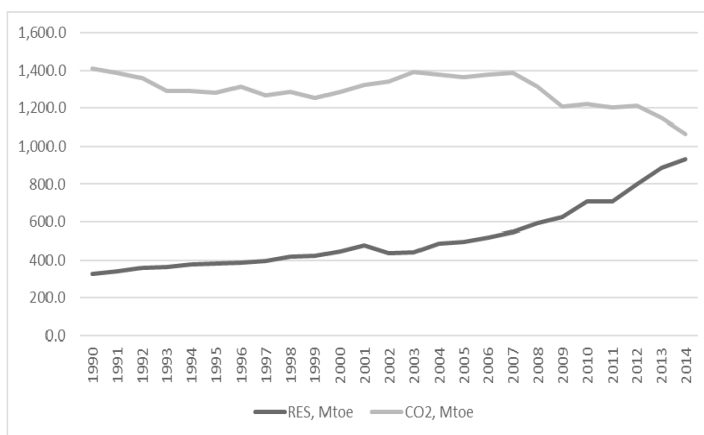
1. European Strategy and Policy Analysis System (<http://europa.eu/espas>)

2. Market Economy Status (MES)

در ادامه اهداف سیاست تجاری جدید اتحادیه اروپا بررسی و تبیین می‌شود.

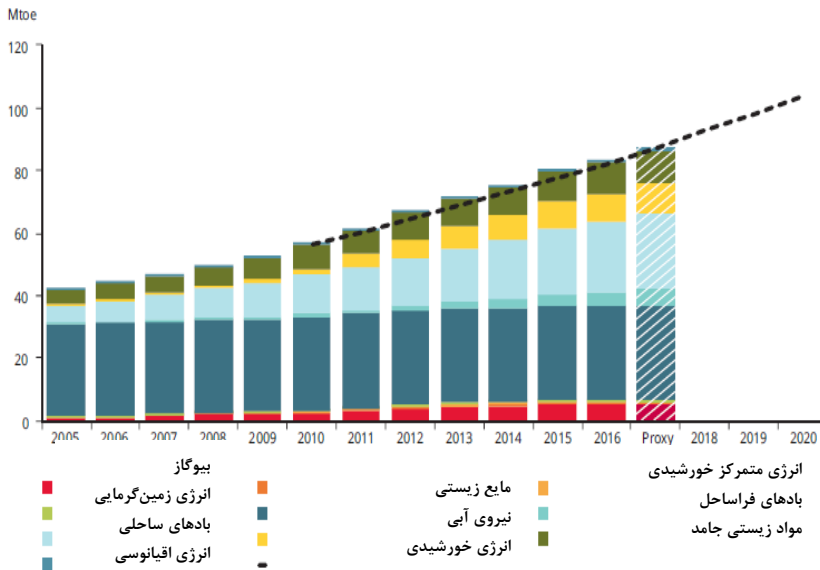
۲-۱. تجزیه و تحلیل اهداف سیاست تجاری جدید اتحادیه اروپا

حمایت از «گذار سبز»^۱ و زنجیره ارزش مسئولیت‌پذیر و پایدار: اروپا از اوایل قرن ۲۱ به‌طور جدی تلاش کرده است که سهم انرژی‌های فسیلی را در اقتصاد خود کاهش و برعکس، سهم انرژی‌های تجدیدپذیر مانند بادهای ساحلی و فراساحلی، انرژی خورشیدی، انرژی آبی و باز فراوری گازهای فاضلاب را افزایش دهد؛ این امر در نمودارهای ۴ و ۵ قابل مشاهده است.

نمودار ۴. نسبت انرژی الکتریکی و دی‌اکسید کربن در اتحادیه اروپا (۱۹۹۰-۲۰۱۴)

منبع: کمیسیون اروپا

نمودار ۵. انرژی‌های تجدیدپذیر در اتحادیه اروپا

منبع: سایت کمیسیون اروپا^۱

یکی از جنبه‌های مهم **قدرت هنجاری اروپا** در الگوسازی و قاعده‌گذاری در حوزه محیط زیست و تغییرات اقلیمی است (Falkner, 2007). بر این اساس، اروپا خود را قدرتی می‌داند که توان و صلاحیت هنجارگذاری خلاقانه در زمینه محیط زیست و کاربست این هنجارها در تعاملات دیپلماتیک با کشورهای دیگر به‌ویژه کشورهای آسیایی را دارد (Shaohua, 2015; Chaban et al. 2015)؛ ضمن اینکه مکانیزم‌های پیچیده حکمرانی و راه‌حلیابی اتحادیه اروپا می‌تواند الگوی مناسبی برای حل و فصل منازعات زیست‌محیطی دارای طرف‌های ذی‌نفع متعدد تلقی شود (Zito, 2005, pp. 368–369). همچنین هدف‌گذاری اروپا بر اساس پیمان اقلیمی پاریس این است که هر چه بیشتر در مسیر برقی کردن حمل‌ونقل و وسایل گرمایشی و ارائه مشوق‌های تجاری و اقتصادی برای تولید با آلاینده‌گی کمتر حرکت کند (European Commission, 2020b).

1. https://ec.europa.eu/energy/topics/renewable-energy/directive-targets-and-rules_en

ایجاد زنجیره ارزش مسئولیت‌پذیر و پایدار یکی از اهداف دیگر سیاست تجاری جدید اتحادیه اروپا است. در واقع این هدف‌گذاری، پاسخ هوشمندانه اتحادیه اروپا به تناقض درونی درباره تأثیرات منفی و مثبت جهانی‌شدن زنجیره ارزش در تجارت است (شریعتی‌نیا، ۱۳۹۹، ص. ۱۹). از یک‌طرف، در دهه‌های اخیر شاهد گسترش زنجیره جهانی ارزش و در نتیجه شکل‌گیری روابط پیچیده شرکت‌های اروپایی با شرکت‌های دیگر بوده‌ایم که هم می‌تواند مزیت‌های رقابتی اتحادیه اروپا را افزایش دهد و هم به آسیب‌پذیری این شرکت‌ها در مواقع بحران منجر شود و در نتیجه پایداری و تاب‌آوری اقتصاد اروپا را تحت تأثیر منفی قرار دهد. منتقدان بر این نظرند که اتحادیه اروپا در حال از دست دادن قدرت رقابت خود با چین بر سر تولید کالاهای واسطه‌ای در زنجیره ارزش جهانی است؛ چراکه سهم کالاهای واسطه‌ای اروپا در کالاهای چینی کاهش یافته، اما سهم کالاهای واسطه‌ای چینی در کالاهای اروپایی افزایش پیدا کرده است (García-Herrero and Turégano, 2020).

۲-۱-۱. حمایت از گذار دیجیتال^۱

امروزه ارتباطات دیجیتال به بخش جدایی‌ناپذیر از بخش‌های مختلف اقتصادی اتحادیه اروپا از جمله تجارت کالا و خدمات، صنایع و حتی کشاورزی تبدیل شده است. بر اساس آمار حدود ۶۰ درصد تولید ناخالص جهانی در سال ۲۰۱۸ به عرصه دیجیتال اختصاص داشته است. در همین سال، ارزش دیجیتال فروش کالاهای فیزیکی از مرز ۲۵ تریلیون دلار گذر کرده که در جدول ۳ نشان داده شده است.

1. digital transition

جدول ۳. ده کشور برتر در تجارت الکترونیک ۲۰۱۸

رتبه	اقتصاد	کل تجارت الکترونیک (میلیارد دلار)	سهم تجارت الکترونیک به تولید ناخالص داخلی (درصد)	تجارت الکترونیک درون کسب و کاری (میلیارد دلار)	تجارت الکترونیک درون کسب و کاری به کل تجارت الکترونیک (درصد)	تجارت الکترونیک کسب و کار به مشتری (میلیارد دلار)
۱	ایالات متحده	۸۶۴۰	۴۲	۷۵۴۲	۸۷	۱۰۹۸
۲	ژاپن	۳۰۲۸۰	۶۶	۳۰۱۱۷	۹۵	۱۶۳
۳	چین	۲۰۳۰۴	۱۷	۹۴۳	۴۱	۱۰۳۶۱
۴	کره جنوبی	۱۰۳۶۴	۸۴	۱۰۲۶۳	۹۳	۱۰۲
۵	انگلیس	۹۱۸	۳۲	۶۵۲	۷۱	۲۶۶
۶	فرانسه	۸۰۷	۲۹	۶۸۷	۸۵	۱۲۱
۷	آلمان	۷۲۲	۱۸	۶۲۰	۸۶	۱۰۱
۸	ایتالیا	۳۹۴	۱۹	۳۶۲	۹۲	۳۲
۹	استرالیا	۳۴۸	۲۴	۳۲۶	۹۴	۲۱
۱۰	اسپانیا	۳۳۳	۲۳	۲۶۱	۷۸	۷۲
	۱۰ کشور بالا	۱۹۰۱۱۰	۳۵	۱۵۰۷۷۲	۸۳	۳۰۳۲۸
	جهان	۲۵۰۶۴۸	۳۰	۲۱۰۲۵۸		۴۰۳۹۰

منبع: UNCTAD

اتحادیه اروپا برای اینکه بتواند مزیت رقابتی خود را در حوزه تجارت دیجیتال افزایش دهد، تلاش می‌کند ذیل ضوابط و رویه‌های سازمان تجارت جهانی و در راستای حمایت از گذار دیجیتال در عرصه تجارت، به توافقی جامع درباره تجارت دیجیتال شامل تجارت داده در راستای پاسداری از داده‌های اتحادیه اروپا دست یابد. همکاری با ایالات متحده آمریکا در این راستا یکی از اولویت‌های آینده اتحادیه اروپا خواهد بود (European Commission, 2021d)

۲-۱-۲. اصلاح سازمان تجارت جهانی

از نظر سیاست‌گذاران اقتصادی اتحادیه اروپا، سازمان تجارت جهانی امروزه با بحران کارکردی جدی مواجه است؛ چراکه در هر سه کارکرد اصلی خود یعنی تسهیل مذاکرات اعضا برای آزادسازی تجاری، نظارت بر اجرای ضوابط تجاری و حل و فصل اختلافات بین اعضا با مشکلات اساسی مواجه شده است. اعضای سازمان تجارت جهانی هنوز نتوانسته‌اند ضوابط تجاری جدید ناظر بر موضوعات

چالش برانگیز مانند تجارت دیجیتال و پایداری محیط زیستی را تدوین و مورد توافق قرار دهند. همچنین در زمینه سازی و کار نظارتی نتوانسته اند کشورهای عضو را به شفافیت کامل درباره قوانین و رویه ملی در زمینه تجارت وادار کنند. اتحادیه اروپا بیش از دوسوم تجارت خارجی خود را بر اساس ضوابط سازمان تجارت جهانی و یک سوم را در قالب توافق نامه های تجاری دوجانبه مدیریت می کند و پیشنهادهایی را برای اصلاح سازمان تجارت جهانی ارائه می نماید؛ از جمله رسیدن به توافقات اولیه چندجانبه میان اعضایی که خواهان پیشرفت در حل مشکلات سازمان هستند و سپس تلاش برای وارد کردن این توافقات به چارچوب های سازمان تجارت جهانی. اتحادیه اروپا همچنین خواهان نظارت اعضای سازمان بر سیاست های تجاری کشورهای عضو از طریق شفاف سازی رویه های تجاری کشورها و تدوین ضوابط انتقال تکنولوژی و تجارت الکترونیک است (European Commission, 2021a).

۲-۱-۳. تقویت روند اجرایی سازی موافقت نامه های تجاری

اتحادیه اروپا با بیش از ۷۸ کشور جهان توافق نامه تجاری امضا کرده است و از این نظر، بزرگ ترین شبکه توافق نامه های تجاری جهان را در اختیار دارد. کارآمدی این شبکه تجاری منوط به اجرای درست این توافق نامه ها و پایبندی شرکای تجاری به تعهدات در زمینه دسترسی به بازار، مقررات توسعه پایدار، حقوق اجتماعی نیروی کار و معیارهای زیست محیطی است. بسیاری از این موافقت نامه های تجاری با «موانع غیرتعرفه ای»^۱ از سوی شرکای اقتصادی اتحادیه اروپا مواجه شده اند که در موارد متعددی با منافع تجاری و اقتصادی مجموعه های رانت جو در کشورهای دیگر پیوند دارند.^(۲) ابزارهای اتحادیه اروپا برای رفع این موانع غیرتعرفه ای عبارت اند از: طرح موضوع در سطح سازمان تجارت جهانی؛ تماس مستقیم با رهبران سیاسی کشورها؛ مراجعه به رویه حل اختلاف ذیل توافق نامه دوجانبه یا مکانیزم های سازمان تجارت جهانی و نهایتاً توسل به اقدامات

1. non-tariff measures (NTMs)

جبرانی از جمله اقدامات ضد دامپینگ، ضد یارانه‌ای و حمایتی. کمیسیون اروپا در سال ۲۰۲۰ مسیر تماس یکپارچه^۱ را راه‌اندازی کرد که هدفش تبادل اطلاعات و مشاوره به کسانی است که از نقض توافق‌نامه تجاری در کشورهای غیراروپایی از جمله در زمینه دسترسی به بازار و ضوابط کاری و محیط‌زیستی شکایت دارند.

۲-۱-۴. تقویت مشارکت اتحادیه اروپا با همسایگان، کشورهای نامزد عضویت و آفریقا

هدف «سیاست همسایگی اروپا»^۲ مشارکت با کشورها در راستای منافع و ارزش‌های اروپایی در حوزه پیرامونی در خاورمیانه و آفریقا است. تعاملات نهادی با اتحادیه عرب در قالب «*بتکار گفت‌وگوی راهبردی اروپا و اتحادیه عرب*»^۳ برای گسترش روابط اقتصادی به‌خصوص در حوزه انرژی، تقویت روابط تجاری با شورای همکاری خلیج فارس و شروع مذاکرات موافقت‌نامه تجارت آزاد و روابط با اتحادیه مدیترانه برای حمایت از کسب‌وکارهای کوچک از جمله مهم‌ترین روندهای سال‌های گذشته در حوزه همسایگان اروپا بوده است. همچنین اتحادیه اروپا درصدد تعمیق روابط تجاری و اقتصادی با کشورهای اروپایی غیرعضو مانند کشورهای بالکان غربی (مونته‌نگرو، مقدونیه، صربستان و آلبانی) و کشورهایی مانند گرجستان، مولداوی و اوکراین است که با اتحادیه اروپا «موافقت‌نامه جامع تجارت آزاد»^۴ امضا کرده‌اند و نامزد عضویت در اتحادیه اروپا هستند. یکی از اولویت‌های اتحادیه اروپا در رابطه با این کشورها، همکاری در زمینه تنظیم قواعد و ضوابط تجارت سبز و دیجیتال است. همچنین اتحادیه اروپا به گسترش روابط با کشورهای آفریقایی از طریق پیشبرد گفت‌وگوهای سیاسی، همکاری با اتحادیه آفریقا برای اجرای موافقت‌نامه تجارت آزاد و پیگیری قراردادهای سرمایه‌گذاری پایدار با آفریقا و همسایگان جنوبی تعهد جدی دارد (European Commission, 2021e, pp. 18–19).

1. Single Entry Point, <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/contact-form>

2. European Neighborhood Policy

3. EU-LAS Strategic Dialogue

4. Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA)

۲-۱-۵. سیاست‌گذاری تجاری در راستای منافع ژئوپلیتیک اتحادیه اروپا

از نظر کمیسیون اروپا جهان در دوره گذار ژئوپلیتیک و ژئواکونومیک خود قرار گرفته است. روابط بین قدرت‌های جهانی به سمت مقابله‌جویی، یک‌جانبه‌گرایی و پیشبرد دستور کارهای رقیب در بسیاری از حوزه‌ها حرکت می‌کند. در چنین شرایطی، جهان نیازمند تقویت حکمرانی چندجانبه و همکاری بین‌المللی قاعده‌محور است. بر اساس این برداشت، اتحادیه اروپا می‌تواند چالش‌های نظام چندقطبی کنونی در عرصه جهانی را به فرصتی برای خود تبدیل کند؛ به شرطی که ماهیت معامله‌گرایانه^۱ نظام جهانی را درک و ائتلاف‌های میان کشورهای مشترک‌الاذهان^۲ را تقویت کند و به سمت کارآمدسازی نظام چندجانبه جهانی در راستای ارزش‌ها و منافع اتحادیه اروپا حرکت نماید. تقویت تجارت باز، منصفانه و قاعده‌محور، اجتناب از تصاعد منازعات تجاری و نوسازی قواعد تجاری از مهم‌ترین ملزومات این نظام کارآمد هستند. از این‌رو، اتحادیه اروپا با آمریکا، کانادا، هند و چین در راستای حفظ نهادهای چندجانبه بین‌المللی، گفت‌وگو و همکاری فشرده خواهد داشت و در عین حال، خود را برای ورود به نظم جهانی چندقطبی همراه با تنش بین بازیگران کلیدی آماده خواهد کرد (European Commission, 2021c, pp. 4-6).

بازسازی و تحکیم روابط آسیب‌دیده فرا‌آتلانتیک یکی از ضرورت‌های اروپاست. روابط تجاری اروپا و آمریکا بیشترین آسیب را در دوران ترامپ به خود دید. تعرفه سنگین بر واردات فولاد و آلومینیوم از اروپا و تهدید به خروج از سازمان تجارت جهانی نشان داد که جنگ تجاری میان نزدیک‌ترین متحدان و شرکای اقتصادی هم به وقوع می‌پیوندد. مجموع سرمایه‌گذاری آمریکا در اتحادیه اروپا سه برابر سرمایه‌گذاری‌اش در آسیا و کل سرمایه‌گذاری اروپا در آمریکا هشت برابر مجموع سرمایه‌گذاری اروپا در هند و چین است (Gasparini, 2021, pp. 2-3).

1. Transactional nature

2. Like-minded nations

رویکرد چندجانبه‌گرایی دولت بایدن و برخی اقدامات عملی دولت او در جهت کاهش اختلافات تجاری آمریکا و اروپا از جمله توافق بر سر تعلیق تعرفه بر محصولات مرتبط با شرکت‌های بوئینگ و ایرباس به مدت پنج سال و همچنین مقابله با رویه ضدبازار چین در این حوزه (The White House, 2021a) این امیدواری را ایجاد کرده است که روابط دو طرف به سمت ثبات بیشتر حرکت کند. ضمن اینکه شورای تجارت و فناوری آمریکا-اروپا^۱ در سپتامبر ۲۰۲۱ با هدف تدوین رویکردهای هماهنگ درباره موضوعات تجاری و تکنولوژیک و نیز تعمیق روابط تجاری و اقتصادی فرا آتلانتیک بر اساس ارزش‌های مشترک دموکراتیک کار خود را آغاز کرد. این شورا ده کارگروه خواهد داشت که در زمینه استانداردهای فناوری، اقلیم و فناوری پاک، زنجیره عرضه، فناوری اطلاعاتی و ارتباطی، پلتفرم‌های فناوری، کنترل صادرات و نظارت بر سرمایه‌گذاری به بررسی و ارائه راه‌حل برای رفع مشکلات می‌پردازند (The White House, 2021b).

برخی صاحب‌نظران مانند «جان مرشایمر» پیش‌بینی می‌کنند که اروپا همچنان در کنار آمریکا باقی خواهد ماند و ممکن است در جنگ تجاری احتمالی بر ضد چین وارد عمل شود (Mearsheimer, 2019, pp. 48-49)، برخی دیگر مانند «جکسون جین» نگاه محتاطانه‌تری دارند و بر این نظرند که اروپا در حال بررسی ایده «استقلال راهبردی»^۲ برای مواجهه با پیش‌بینی‌ناپذیری و شکنندگی وضعیت سیاسی در آمریکا است (Janes 2021, p. 61). به نظر او حتی به قدرت رسیدن بایدن هم نمی‌تواند به‌طور کامل نگرانی‌های تجاری اروپایی‌ها را برطرف کند؛ چراکه با توجه به اکثریت شکننده دموکرات‌ها در سنا و مجلس نمایندگان آمریکا، همچنان فشار جمهوری خواهان برای دنبال کردن سیاست‌های حمایت‌گرایانه در مذاکرات تجاری با کشورهای دیگر از جمله کشورهای اروپایی تداوم خواهد داشت (Janes, 2021, pp. 71-72).

بنابراین علی‌رغم اراده سیاسی دو سوی آتلانتیک برای حل منازعات تجاری

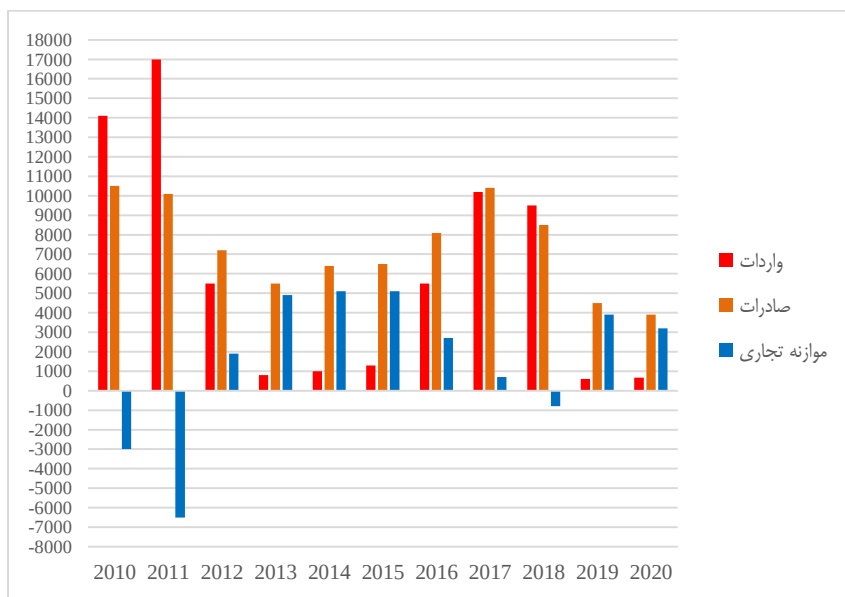
1. The U.S.-EU Trade and Technology Council (TTC)

2. Strategic autonomy

و توسعه همکاری‌ها به‌خصوص با هدف جلوگیری از اقدامات ضد رقابتی قدرت‌های اقتصادی دیگر (European Commission, 2021e, pp. 8-9)، پررنگ شدن منطق ژئوپلیتیک در سیاست بین‌المللی را می‌توان موجد چالش‌های جدید در روابط این متحدان قدیمی دانست. پس از بیان مؤلفه‌های سیاست تجاری جدید اتحادیه اروپا، با استفاده از چارچوب مفهومی قدرت بارنت و دووال، نحوه تأثیرگذاری این سیاست بر ایران بررسی خواهد شد.

۳. رابطه تجاری کنونی ایران و اروپا

اروپا بعد از چین دومین شریک تجاری ایران است. ایران در سال ۲۰۲۰ حدود ۴ میلیارد یورو از اروپا واردات و حدود ۶۵۰ میلیون یورو به آن صادرات داشته که در نمودار ۶ قابل مشاهده است.

نمودار ۶. تجارت اتحادیه اروپا و ایران ۲۰۲۰-۲۰۱۰ (میلیون یورو)

منبع: (European Commission 2021b, p. 3)

جدول ۴. شرکای تجاری ایران در سال ۲۰۲۰

واردات				صادرات				کل تجارت			
درصد	شریک تجاری	ارزش	جهانی	درصد	شریک تجاری	ارزش	جهانی	درصد	شریک تجاری	ارزش	جهانی
۱۰۰،۰	جهان	۱۸۸۷۶	۱۰۰،۰	۱۰۰،۰	جهان	۱۳۳۸۷	۱۰۰،۰	۳۲،۲۶۳	جهان	۳۲،۲۶۳	۱۰۰،۰
۱	چین	۵،۳۹۸	۲۸،۶	۱	چین	۵،۴۰۴	۴۰،۴	۱۰،۸۰۲	چین	۱۰،۸۰۲	۳۳،۵
۲	اتحادیه اروپا	۳،۱۱۸	۱۶،۵	۲	ترکیه	۹۸۵	۷،۴	۳،۷۸۹	اتحادیه اروپا	۳،۷۸۹	۱۱،۷
۳	امارات	۲،۵۴۴	۱۳،۵	۳	امارات	۹۲۸	۶،۹	۳،۴۷۲	امارات	۳،۴۷۲	۱۰،۸
۴	هند	۱،۷۴۹	۹،۳	۴	افغانستان	۹۱۲	۶،۸	۲،۴۹۱	ترکیه	۲،۴۹۱	۷،۷
۵	ترکیه	۱،۵۰۶	۸،۰	۵	۲۷ کشور اروپایی	۶۷۲	۵،۰	۱،۹۹۴	هند	۱،۹۹۴	۶،۲
۶	روسیه	۱،۲۰۲	۶،۴	۶	روسیه	۶۵۷	۴،۹	۱،۸۵۹	روسیه	۱،۸۵۹	۵،۸
۷	سوئیس	۵۰۱	۲،۷	۷	تایوان	۶۵۱	۴،۹	۹۱۷	افغانستان	۹۱۷	۲،۸
۸	انگلیم	۳۷۰	۱،۴	۸	اتیوپی	۴۸۴	۳،۶	۸۶۰	تایوان	۸۶۰	۲،۷
۹	کانادا	۳۲۱	۱،۲	۹	پاکستان	۳۰۷	۲،۳	۵۱۳	سوئیس	۵۱۳	۱،۶
۱۰	برزیل	۲۱۵	۱،۱	۱۰	ارمنستان	۲۶۱	۱،۹	۴۹۳	اتیوپی	۴۹۳	۱،۵
	اتحادیه اروپا	۳،۱۱۸	۱۶،۵		اتحادیه اروپا	۶۷۲	۵،۰	۳،۷۸۹	اتحادیه اروپا	۳،۷۸۹	۱۱،۷

منبع: <https://ec.europa.eu/Eurostat>

اتحادیه اروپا در ژانویه ۲۰۱۹ پروژه توسعه تجارت ایران-اروپا را راه‌اندازی کرد و هشت میلیون یورو به آن اختصاص داد. این پروژه پنج‌ساله با همکاری مشترک **وزارت صنعت، معدن و تجارت ایران و مرکز تجارت بین‌المللی** از طریق افزایش تجارت کالا و خدمات بین ایران و اروپا درصدد پیشبرد توسعه اقتصادی و اجتماعی پایدار در ایران است. بر اساس این پروژه، بخش‌های تجاری اولویت‌دار شامل گیاهان دارویی، میوه و سبزیجات، محصولات پتروشیمی، قطعات خودرو، فناوری اطلاعات و ارتباطات و گردشگری در دستور کار روابط تجاری ایران و اروپا قرار گرفته‌اند (European Union, 2021).

بنابراین، قدم نخست در راه توسعه روابط تجاری ایران و اروپا، احیای برجام و رفع تحریم‌های ثانویه آمریکا بر ضد ایران است. بعد از اجرای برجام در سال ۲۰۱۶ صادرات اروپا به ایران حدود ۴۷ درصد و واردات از ایران حدود ۵۶۰ درصد افزایش یافت که بخش عمده این واردات نفت خام بود. در صورت احیای

برجام و رفع دوباره تحریم‌های ایران دو سناریوی بدبینانه افزایش ۸۰ درصدی تجارت ایران و اروپا و سناریوی خوش‌بینانه افزایش ۱۲۰ درصدی متصور است که حتی در صورت تحقق سناریوی خوش‌بینانه، باز هم نمی‌توان انتظار داشت که روابط تجاری دو طرف به زمان رفع تحریم‌ها در سال ۲۰۱۶ بازگردد. در سناریوی بدبینانه، صادرات اروپا به ایران به حدود سالانه ۵.۵ میلیارد یورو و در سناریوی خوش‌بینانه به حدود ۲.۶ میلیارد یورو خواهد رسید که هنوز با رقم ۷.۷ میلیارد یورو بعد از اجرای برجام در سال ۲۰۱۷ فاصله دارد. همین وضعیت درباره واردات اروپا از ایران هم صادق است. به ترتیب بر اساس سناریوهای بدبینانه و خوش‌بینانه، واردات اروپا از ایران بین ۴ تا ۵.۵ میلیارد یورو در سال خواهد بود که با رقم ۷.۷ میلیارد یورو در سال بعد از رفع تحریم‌ها در سال ۲۰۱۶ فاصله خواهد داشت (Batmanghelidj, 2021, pp. 5-7).

در مجموع به نظر می‌رسد که اراده سیاسی و بستر نهادی لازم برای بازسازی روابط اقتصادی و تجاری ایران و اتحادیه اروپا فراهم است؛ اما تحقق عینی این دو مؤلفه نیازمند رفع تحریم‌های ثانویه آمریکا بر ضد ایران است. در صورت احیای برجام می‌توان امیدوار بود که روابط تجاری ایران و اروپا احیا شود، ولی برآوردها نشان می‌دهد که حتی در این صورت، نمی‌توان انتظار داشت که سطح روابط تجاری به سطح زمان رفع تحریم‌های ایران در سال ۲۰۱۶ برسد. در ادامه باید دید که رویکرد جدید اتحادیه اروپا در قبال مسائل تجاری چیست و چگونه می‌تواند بر روابط تجاری ایران تأثیر بگذارد.

۴. یافته‌ها

۴-۱. قدرت اجباری و تحدید فناوریانه ایران

اتحادیه اروپا بر اساس سیاست جدید تجاری به دنبال مدرن‌سازی ضوابط کنترل صادرات برای نظارت بر صادرات کالاها و فناوری‌های حساس با هدف حمایت از امنیت بین‌الملل و حقوق بشر است. اتحادیه اروپا از این طریق می‌خواهد خود را قدرتی هنجاری بازنمایی کند که تبعات امنیتی و حقوق بشری اقدامات خود را

در نظر می‌گیرد؛ اما این سیاست می‌تواند پیامدهای محدودکننده‌ای بر روابط تجاری ایران و اروپا داشته باشد، چراکه از یک‌طرف بخش مهمی از کالاها و فناوری‌های با کاربرد دوگانه در حوزه زیرساختی اقتصاد مورد استفاده قرار می‌گیرند و از طرف دیگر بخش مهمی از فعالیت‌های زیرساختی ایران در اختیار شرکت‌ها و نهادهایی است که به‌نوعی با مجموعه‌های نظامی کشور در پیوند هستند.

مسئله فناوری‌های با کاربرد دوگانه به یکی از موضوعات اصلی در روابط اتحادیه اروپا و ایالات متحده آمریکا در دولت بایدن تبدیل شده است. وظیفه کارگروه کنترل صادرات در شورای تازه‌تأسیس فناوری و تجارت ایالات متحده آمریکا - اتحادیه اروپا، ارائه مشورت‌های حقوقی درباره تجارت فناوری‌ها و پژوهش‌های علمی با کاربرد دوگانه، ارزیابی ریسک‌پذیری و ارائه مجوزهای مورد نیاز در این حوزه است (The White House, 2021b)؛ بنابراین ضوابط سختگیرانه‌تر صادراتی اتحادیه اروپا در فناوری‌های حساس و همچنین اهمیت تجارت فناوری‌های با کاربرد دوگانه در روابط اتحادیه اروپا و ایالات متحده آمریکا می‌تواند زمینه محدودسازی روابط اقتصادی، تجاری و صنعتی با ایران را فراهم و حضور و سرمایه‌گذاری شرکت‌های اروپایی در ایران را با موانع جدیدی روبه‌رو کند. می‌توان پیش‌بینی کرد که به میزان تبعیت شرکت‌های اروپایی از ضوابط سخت‌گیرانه جدید در حوزه فناوری‌های حساس، تعاملات اقتصادی ایران و اروپا محدودتر خواهد شد.

۴-۲. قدرت ساختاری اروپا و تداوم رابطه اقتصادی با ایران در رقابت با چین

چنانکه پیشتر بیان شد، قدرت ساختاری به معنای تکوین روابط اجتماعی جدید در راستای تحقق منافع بازیگر قدرتمند یا حفظ روابط اجتماعی منفعت‌بخش پیشین است. رابطه اقتصادی و تجاری اتحادیه اروپا با کشورهای حوزه پیرامونی در خاورمیانه و آفریقا رابطه‌ای سودآور و منفعت‌بخش برای اروپا بوده است و در شرایط کنونی یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های راهبردی اتحادیه اروپا، حفظ و تحکیم این روابط در رقابت با چین است (European Commission, 2021e, pp. 18-19).

قبل از قدرت‌گیری اقتصادی چین، اروپا شریک نخست تجاری و یکی از مهم‌ترین شرکای صنعتی ایران محسوب می‌شد. سؤال بزرگ کشورهای اروپایی این است که حضور فزاینده چین در خاورمیانه چه پیامدهایی خواهد داشت برای اروپایی که همچنان بیشترین کمک‌های مالی و پروژه‌های همکاری اقتصادی را با کشورهای خاورمیانه دارد (Rózsa, 2020, p. 7). توافق همکاری بلندمدت ایران و چین و چشم‌انداز حضور اقتصادی پررنگ چین در ایران می‌تواند ایران را به یکی از کانون‌های رقابت بین اروپا و چین در سال‌های آینده تبدیل کند. در نتیجه ایران به دلیل موقعیت ممتاز ژئوپلیتیک، ذخایر عظیم انرژی و نیروی انسانی ماهر می‌تواند از این رقابت اقتصادی در راستای منافع خود بهره‌برد. در صورت احیای برجام و رفع تحریم‌ها شرکت‌های کوچک و متوسط اروپایی انگیزه بیشتری برای حضور در ایران خواهند داشت؛ به‌ویژه با توجه به اینکه تجربه شرکت‌های اروپایی در کار اقتصادی با ایران از رقابتی چینی‌شان بیشتر است و مصرف‌کننده ایرانی تصویر و ذهنیت بهتری نسبت به محصولات اروپایی‌ها دارد.

۳-۴. قدرت نهادی و تغییر جریان سرمایه‌گذاری

یکی از مهم‌ترین جنبه‌های سیاست تجاری جدید اروپا، تدوین ضوابط نظارت بر سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی^۱ است. در این باره دو دیدگاه «اقتصاد آزاد» و «حمایت‌گرا» مقابل هم قرار گرفته‌اند: طرفداران دیدگاه اقتصاد بازار استدلال می‌کنند که مسائل اساسی اقتصاد مانند سیاست‌های کلان تجاری و سرمایه‌گذاری خارجی باید در راستای آزادسازی اقتصادی و رفع موانع سرمایه‌گذاری خارجی حرکت کند؛ اما حمایت‌گرایان بر این نظرنند که نمی‌توان با توسل به آزادسازی اقتصادی، دست سرمایه‌گذاران خارجی را برای تسلط بر دارایی‌های استراتژیک اتحادیه اروپا باز گذاشت (Bian, 2020, p. 174). این اختلاف نظر به‌طور خاص درباره سرمایه‌گذاری‌های چینی نیز وجود داشته و در سال‌های گذشته دیدگاه اخیر، یعنی حمایت‌گرایی طرفداران بیشتری پیدا کرده است (Malorie Schaus, 2021). بر اثر همین سیاست‌ها، میزان سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی چین در

1. The EU FDI screening regulation

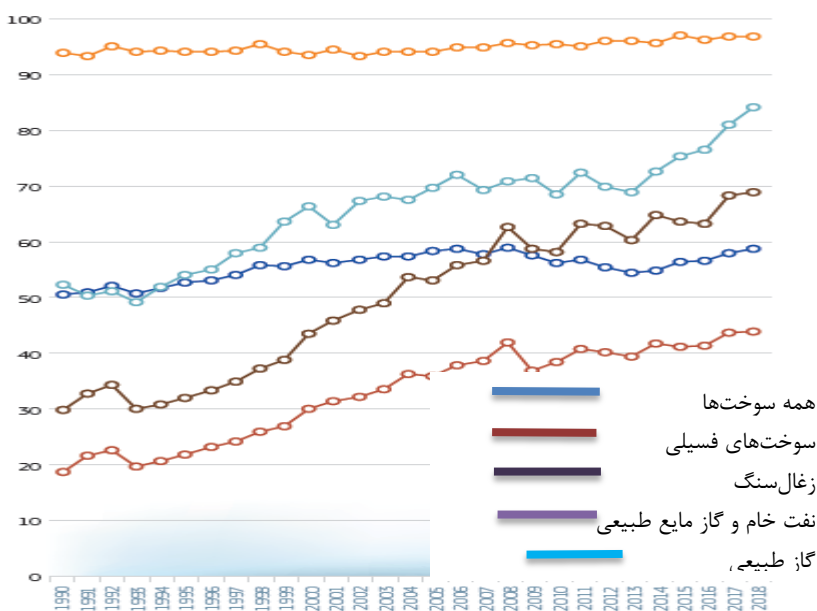
اتحادیه اروپا از ۴۴ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۶ به رقم ۵۶ میلیارد یورو در سال ۲۰۲۰ رسیده است. اتحادیه اروپا می‌خواهد با تعیین معیارهای جدید از جمله در زمینه نظم و امنیت عمومی، محیط‌زیست، نیروی انسانی و محیط کار، شرکت‌های چینی را در برابر انتخاب میان رعایت ضوابط جدید یا رها کردن کار اقتصادی با اتحادیه اروپا قرار دهد و از این طریق، موانع جدیدی برای ورود سرمایه، کالا و خدمات چینی ایجاد کند. نتیجه این روند، امنیتی ساختن و در نتیجه محدودسازی فعالیت شرکت‌های چینی در اتحادیه اروپا خواهد بود.

با فرض محدود شدن سرمایه‌گذاری چین در اتحادیه اروپا می‌توان پیش‌بینی کرد که شرکت‌های چینی به دنبال مقاصد جدیدی برای سرمایه‌گذاری خواهند بود و ایران با توجه به توافق همکاری‌های راهبردی ۲۵ ساله با چین می‌تواند یکی از مقاصد سرمایه‌گذاری‌های جدید چین باشد. بر اساس داده‌های «ردیابی سرمایه‌گذاری جهانی چین»^۱ مجموع قراردادهای و سرمایه‌گذاری‌های چین در ایران در فاصله زمانی ۲۰۰۵ تا ۲۰۲۱ حدود ۲۷ میلیارد دلار برآورد می‌شود (the American Enterprise Institute 2021). بر اساس برخی پیش‌بینی‌ها در صورت اجرایی شدن توافق همکاری‌های ۲۵ ساله، چین حدود ۲۸۰ میلیارد دلار در بخش نفت و گاز ایران و حدود ۱۲۰ میلیارد دلار در بخش حمل‌ونقل و صنایع ایران سرمایه‌گذاری خواهد کرد (Petroleum Economist 2019). ضمن اینکه بر اساس مواضع رؤسای جمهور دو کشور در سال ۲۰۱۶ انتظار می‌رود که میزان تجارت بین کشور به رقم ۶۰۰ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۶ برسد (Reuters 2016). البته باید در نظر داشت که بهبود شرایط کسب‌وکار، تسهیل قوانین سرمایه‌گذاری و اصلاح باورهای عمومی نسبت به چین شروط اساسی برای جذب سرمایه‌گذاری‌های مستقیم چین است.

۴-۴. قدرت گفتمانی و گفتمان اقتصاد سبز

یکی از سیاست‌های جدید اتحادیه اروپا حرکت به سمت اقتصاد سبز و در نتیجه کاهش نیاز اروپا به انرژی‌های فسیلی مانند نفت و گاز و کاهش وابستگی به

واردات انرژی‌های فسیلی است. علی‌رغم این سیاست، همان‌طور که نمودار ۷ درباره وابستگی اروپا به واردات منابع سوختی در سه دهه گذشته نشان می‌دهد، وابستگی به واردات نفت خام نه تنها کاهش نداشته، بلکه از حدود ۹۴ درصد در سال ۱۹۹۰ به حدود ۹۷ درصد در ۲۰۱۸ رسیده است. همچنین وابستگی به واردات گاز طبیعی به شکل جهشی رشد داشته و از حدود ۵۲ درصد در سال ۱۹۹۰ به حدود ۸۵ درصد در ۲۰۱۸ رسیده است.

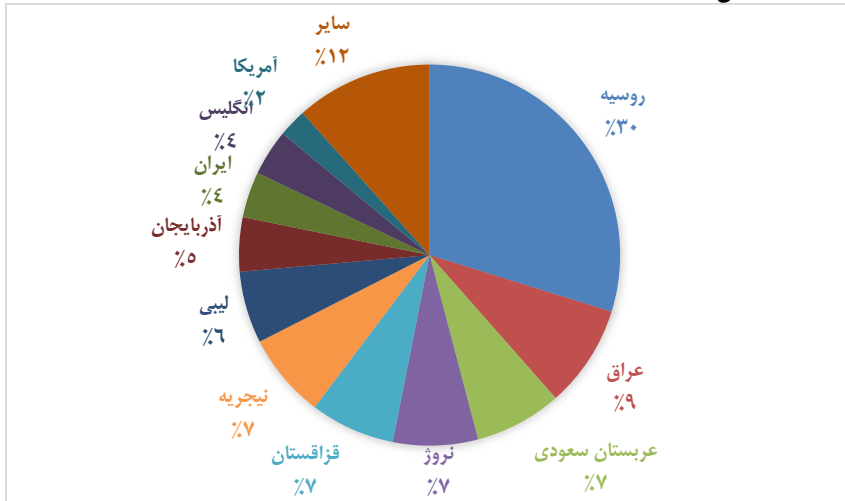

نمودار ۷. درصد وابستگی اتحادیه اروپا به واردات سوخت از خارج (۱۹۹۰ - ۲۰۱۸)

منبع: <https://ec.europa.eu/eurostat>

ایران همواره یکی از چند کشور عمده تأمین‌کننده نفت خام کشورهای عضو اتحادیه اروپا بوده است. آن‌طور که نمودار ۸ نشان می‌دهد، در سال ۲۰۱۸ ایران حدود چهار درصد نفت خام کشورهای عضو اتحادیه اروپا را تأمین کرده است. پس از بازگشت تحریم‌ها به دست دولت ترامپ، آمار دقیقی از میزان صادرات

نفت خام ایران به اروپا وجود ندارد، اما برخی برآوردها رقم ۶۰ هزار بشکه در روز را تخمین زده‌اند (Statista, 2021).

نمودار ۸. درصد واردات نفت خام اتحادیه اروپا در سال ۲۰۱۸

منبع: ec.europa.eu/Eurostat

با توجه به روند تاریخی نیازهای انرژی اتحادیه اروپا و وابستگی به واردات، می‌توان پیش‌بینی کرد که اروپا در کوتاه‌مدت و میان‌مدت همچنان نیازمند واردات انرژی از خلیج فارس خواهد بود؛ اما در بلندمدت حرکت به سمت اقتصاد غیرفسیلی می‌تواند ارزش راهبردی ایران را به‌عنوان یکی از مهم‌ترین دارندگان منابع انرژی فسیلی برای اروپا کاهش دهد. اگرچه ایران تلاش کرده بازارهای انرژی آسیا اقیانوسیه را جایگزین کسری صادرات به اروپا کند، اما از آنجا که همواره مهم‌ترین قراردادهای سرمایه‌گذاری اروپا در ایران در حوزه انرژی بوده است، راهبرد اقتصاد سبز اروپا، در کنار رقابت‌جویی روسیه می‌تواند در بلندمدت منجر به کاهش نیاز به نفت و گاز ایران و در نتیجه کاهش مزیت اقتصادی ایران برای اروپا در حوزه منابع انرژی شود.

نتیجه‌گیری

سؤال اصلی نوشتار این بود که سیاست تجاری جدید اتحادیه اروپا چه ویژگی‌هایی دارد و این‌ها چگونه می‌توانند بر روابط تجاری ایران تأثیر بگذارند. محرک‌های اصلی تدوین سیاست تجاری جدید اتحادیه اروپا، گذار قدرت در عرصه بین‌المللی، ظهور قدرت‌های اقتصادی در آسیا، تشدید رقابت‌های ژئوپلیتیک و رقابت قدرت‌های بزرگ، وخیم‌تر شدن بحران‌های اقلیمی و گذار دیجیتال در عرصه فناوری بوده است. سیاست‌گذاران اتحادیه اروپا به این نتیجه رسیده‌اند که با منطق سنتی **قدرت برای تجارت** نمی‌توانند در برابر چالش‌های جدید واکنش نشان دهند و باید رویکرد **قدرت از طریق تجارت** را در پیش گیرند. مفهوم‌بندی بارنت و دووال از قدرت به ما کمک کرد که فهم نظری بهتری از سیاست تجاری جدید اتحادیه اروپا به دست آوریم و بر اساس آن نشان دهیم که هدف این سیاست افزایش قدرت اتحادیه اروپا در چهار بعد قدرت اجباری، ساختاری، نهادی و گفتمانی است. پوشش قدرت اتحادیه اروپا در هر یک از این ابعاد می‌تواند بر روابط تجاری ایران تأثیر بگذارد.

نمود قدرت اجباری در سیاست تجاری جدید، تلاش برای انحصار تکنولوژی‌های حساس از طریق محدودسازی تجارت کالاهای با کاربرد دوگانه است. سخت‌گیرانه‌تر شدن ضوابط تجاری درباره کالاهای با کاربرد دوگانه می‌تواند موانع جدیدی در روابط تجاری ایران با کشورهای اروپایی و شرکای تجاری دیگر ایران ایجاد کند. تشکیل کارگروه کنترل صادرات در شورای تجارت و فناوری آمریکا و اروپا در سپتامبر ۲۰۲۱ نیز مزید بر علت خواهد شد و می‌توان پیش‌بینی کرد که به میزان تبعیت طرف‌های تجاری و اقتصادی ایران از ضوابط سخت‌گیرانه جدید اتحادیه اروپا در حوزه فناوری‌های حساس، بخشی از تعاملات صنعتی و اقتصادی ایران با کشورهای دیگر دچار اختلال خواهد شد.

بعد قدرت ساختاری در سیاست تجاری جدید، تشدید رقابت اروپا و چین و تلاش اروپا برای حفظ روابط سودآور اقتصادی با محیط پیرامونی خود است. این مسئله می‌تواند در سال‌های آینده جمهوری اسلامی را به یکی از کانون‌های رقابت

بین اروپا و چین تبدیل کند. در نتیجه ایران به دلیل موقعیت ممتاز ژئوپلیتیک، ذخایر عظیم انرژی و نیروی انسانی ماهر می‌تواند از این رقابت اقتصادی در راستای منافع خود بهره‌برد. بعد قدرت نهادی در سیاست تجاری جدید، تدوین ضوابط سخت‌گیرانه تجارت و سرمایه‌گذاری با تمرکز بر نگرانی‌ها درباره نظم عمومی، محیط‌زیست، نیروی انسانی و محیط کار است. این کار موانع جدیدی برای ورود سرمایه، کالا و خدمات چینی به اروپا ایجاد می‌کند و در نتیجه، شرکت‌های چینی به دنبال مقاصد جدید سرمایه‌گذاری خواهند بود. در صورت بهبود عوامل زمینه‌ای دیگر، ایران می‌تواند بخشی از این سرمایه‌های چینی را جذب کند.

در نهایت، وجه گفتمانی قدرت اتحادیه اروپا در سیاست، گذار به اقتصاد سبز و کاهش نیاز اروپا به انرژی‌های فسیلی مانند نفت و گاز و کاهش وابستگی به واردات انرژی‌های فسیلی است. اگرچه اروپا در کوتاه‌مدت و میان‌مدت همچنان نیازمند واردات انرژی از خلیج فارس خواهد بود، اما در بلندمدت حرکت به سمت اقتصاد غیرفسیلی می‌تواند ارزش راهبردی ایران را به‌عنوان یکی از مهم‌ترین دارندگان منابع انرژی فسیلی جهان برای اروپا کاهش دهد.

پی‌نوشت‌ها

۱. اتحادیه اروپا با بسیاری از کشورهای جهان توافق دوجانبه تجارت آزاد جامع و عمیق امضا کرده است؛ از جمله با کشورهایی مانند گرجستان، مولداوی و اوکراین که خواهان پیوستن به اتحادیه اروپا هستند. نک به: Piros and Koops, 2020, p. 127
۲. برای بررسی نظری درباره استفاده نظام‌های اقتدارگرا و دموکراتیک از سیاست تجاری نک به Zissimos ۲۰۱۷

منابع

بیات، جلیل (۱۳۹۷). تأثیر حقوق بشر بر روابط تجاری ایران و اتحادیه اروپا. فصلنامه روابط خارجی ۱۰ (۱)، ۷۹-۱۰۵.

رئیس، ابراهیم (۱۴۰۰ الف). رئیسی در تماس تلفنی با مکرون؛ تحریم‌های علیه ایران باید لغو شود. خبرگزاری تسنیم، قابل دسترسی در <https://tn.ai/2566573>.

رئیس، ابراهیم (۱۴۰۰ ب) ایران تمایل دارد مناسبات با کشورهای اروپایی در عرصه‌های مورد علاقه طرفین گسترش یابد/ تقویت روابط ایران و اروپا نیازمند وابسته نکردن آن به اراده قدرت‌های یک‌جانبه‌گرا است. پایگاه اطلاع‌رسانی دولت جمهوری اسلامی ایران، قابل دسترسی در <https://www.president.ir/fa/131057>.

صادقی زیاری، حاتم. سیه‌جانی، نازیلا (۱۳۹۴)، بررسی عملکرد اتحادیه اروپا در چهارچوب موافقت‌نامه‌های تجاری مشروط به حمایت از حقوق بشر. فصلنامه روابط خارجی، ۷ (۳).

Barnett, Michael; Duvall, Raymond (2005): Power in International Politics. In *Int. Org.* 59 (01). DOI: 10.1017/S0020818305050010.

Batmanghelidj, Esfandiyar (2021): High stakes: How sanctions relief could impact EU-Iran trade -. European Council on Foreign Relations. Available online at <https://ecfr.eu/article/the-politics-of-sanctions-relief-why-an-economic-rebound-matters-for-iran/>, updated on 9/30/2021, checked on 9/30/2021.

- Brugier, Camille M. (2017): The EU's trade strategy towards China. Lessons for an effective turn. In *Asia Europe Journal* 15 (2), pp. 199–212. DOI: 10.1007/s10308-017-0475-4.
- Bruyninckx, Hans (2013): The increasingly complex nature of EU–China climate relations. In Hans Bruyninckx, Qi Ye, Nguyen Thuan, David Belis (Eds.): *THE GOVERNANCE OF CLIMATE RELATIONS BETWEEN EUROPE AND ASIA*: Edward Elgar Publishing, pp. 25–50.
- Chaban, Natalia; Masselot, Annick; Vadura, Katharine (2015): Introduction. Asia-Europe dialogue on norms. Revisiting the role of norm-receivers in the conceptualisation of the ‘normative power Europe’. In *Asia Europe Journal* 13 (3), pp. 233–239. DOI: 10.1007/s10308-015-0425-y.
- COTULA, Lorenzo (2021): EU–China Comprehensive Agreement on Investment. An Appraisal of its Sustainable Development Section. In *Bus. and hum. rights j.* 6 (2), pp. 360–367. DOI: 10.1017/bhj.2021.16.
- European Commission (2020a): EU-China Comprehensive Agreement on Investment. European Commission. Available online at https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/december/tradoc_159242.pdf, updated on 10/23/2021, checked on 10/23/2021.
- European Commission (2020b): Transport emissions - Climate Action - European Commission. European Commission. Available online at https://ec.europa.eu/clima/policies/transport_en, updated on 2/16/2017 +01:00, checked on 10/1/2021.
- European Commission (2021a): An open, sustainable and assertive trade policy: factsheet on WTO reform. Available online at <https://trade.ec.europa.eu/doclib/html/159430.htm>.
- European Commission (2021b): European Union, Trade in goods with Iran. Available online at https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_iran_en.pdf.
- European Commission (2021c): JOINT COMMUNICATION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT AND THE COUNCIL on strengthening the EU's contribution to rules-based multilateralism. European Commission. Brussels. Available online at <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021JC0003&rid=2>, updated on 10/1/2021, checked on 10/1/2021.

- European Commission (2021d): The european union's trade policy and the 2021 review,. What does it mean to me? Available online at <https://trade.ec.europa.eu/doclib/html/159428.htm>.
- European Commission (2021e): Trade Policy Review - An Open, Sustainable and Assertive Trade Policy. COM(2021) 66 final. Brussels.
- European Union (2021): EU – Iran Trade Development. Available online at <https://www.intracen.org/EU-Iran/>, updated on 9/29/2021, checked on 9/29/2021.
- FALKNER, ROBERT (2007): The political economy of 'normative power' Europe. EU environmental leadership in international biotechnology regulation. In *Journal of European Public Policy* 14 (4), pp. 507–526. DOI: 10.1080/13501760701314326.
- Fu, Xiaolan; Soete, Luc (Eds.) (2010): The Rise of Technological Power in the South. New York: Palgrave Macmillan.
- García-Herrero, Alicia; Turégano, David Martínez (2020): Europe is losing competitiveness in global value chains while China surges | Bruegel. Available online at <https://www.bruegel.org/2020/11/europe-is-losing-competitiveness-in-global-value-chains-while-china-surges/>, updated on 9/21/2021, checked on 9/21/2021.
- Gasparini, Amedeo (2021): Challenges under the Biden administration in the US-EU transatlantic relations. In *Global Affairs*, pp. 1–7. DOI: 10.1080/23340460.2021.1956991.
- IMF (2021): IMF DataMapper: European Union Datasets. Available online at <https://www.imf.org/external/datamapper/profile/EU>, updated on 10/1/2021, checked on 10/1/2021.
- Janes, Jackson (2021): Transatlantic Relations Under US President Joe Biden. In *Z Außen Sicherheitspolit* 14 (1), pp. 57–73. DOI: 10.1007/s12399-021-00841-0.
- Leal-Arcas, Rafael; Alvarez Armas, Eduardo (2018): The climate-energy-trade nexus in EU external relations. In Minas, S. and Ntousas, V. (Ed.): *EU Climate Diplomacy: Politics, Law and Negotiations*: Routledge.
- Malorie Schaus (2021): EU Trade Policy in Light of the New Industrial Strategy for Europe. In *Intereconomics* 2021 (3), pp. 144–149. Available online at <https://www.intereconomics.eu/contents/year/2021/number/3/article/eu-trade-policy-in-light-of-the-new-industrial-strategy-for->

europe. html.

- Mearsheimer, John J. (2019): Bound to Fail. The Rise and Fall of the Liberal International Order. In *international security* 43 (4), pp. 7–50. DOI: 10.1162/ISEC_a_00342.
- Meunier, Sophie; Nicolaïdis, Kalypso (2006): The European Union as a conflicted trade power. In *Journal of European Public Policy* 13 (6), pp. 906–925. DOI: 10.1080/13501760600838623.
- Petroleum Economist (2019) China and Iran flesh out strategic partnership, available at <https://pemedianetwork.com/petroleum-economist/articles/geopolitics/2019/china-and-iran-flesh-out-strategic-partnership>
- Rueters (2016) Iran's leader says never trusted the West, seeks closer ties with China, available at <https://www.reuters.com/article/us-iran-china/irans-leader-says-never-trusted-the-west-seeks-closer-ties-with-china-idUSKCN0V109V>
- Piros, Silviu; Koops, Joachim (2020): Towards a Sustainable Approach to EU Education Diplomacy? The Case of Capacity-Building in the Eastern Neighbourhood. In Caterina Carta, Richard A. Higgott (Eds.): *Cultural diplomacy in Europe. Between the domestic and the international*. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan (The European Union in international affairs), pp. 113–140.
- Rózsa, Erzsébet N. (2020): Deciphering China in the Middle East |. European Union Institute for Security Studies. Available online at <https://www.iss.europa.eu/content/deciphering-china-middle-east>, updated on 10/27/2021, checked on 10/27/2021.
- Shaohua, Yan (2015): Europe as a Normative Power on Climate Change? The EU's Engagement with China. In *E-International Relations*, 5/27/2015. Available online at <https://www.e-ir.info/2015/05/27/europe-as-a-normative-power-on-climate-change-the-eus-engagement-with-china/>, checked on 10/1/2021.
- Statista (2021): Iran Oil exports by region 2019. Statista. Available online at <https://www.statista.com/statistics/264170/oil-exports-of-iran-by-region-2008/>, updated on 10/2/2021, checked on 10/2/2021.
- The American Enterprise Institute (2021) China Global Investment Tracker, <https://www.aei.org/china-global-investment-tracker/>
- The White House (2021a): Statement by President Joseph R. Biden, Jr. on

Agreement with the European Union on Boeing-Airbus. In *The White House*, 6/15/2021. Available online at <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/06/15/statement-by-president-joseph-r-biden-jr-on-agreement-with-the-european-union-on-boeing-airbus/>, checked on 10/2/2021.

The White House (2021b): U.S.-EU Trade and Technology Council Inaugural Joint Statement. In *The White House*, 9/29/2021. Available online at <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/09/29/u-s-eu-trade-and-technology-council-inaugural-joint-statement/>, checked on 10/2/2021.

Young, Alasdair R.; Peterson, John (2006): The EU and the new trade politics. In *Journal of European Public Policy* 13 (6), pp. 795–814. DOI: 10.1080/13501760600837104.

Zissimos, Ben (2017): A theory of trade policy under dictatorship and democratization. In *Journal of International Economics* 109 (5), pp. 85–101. DOI: 10.1016/j.jinteco.2017.08.007.

Zito, Anthony R. (2005): The European Union as an environmental leader in a global environment. In *Globalizations* 2 (3), pp. 363–375. DOI: 10.1080/14747730500377156.